

Seminární úkol č. 5-11

Téma: Spravedlnost a právo

a) *Právo a spravedlnost; výklad základních kategorií a problémů;*

b) *Materiální vs. procedurální teorie spravedlnosti*

A) Úkoly k procvičení myšlení a porozumění problému:

Úkol č. 1

Jak rozumíte kategoriím : - **materiální spravedlnost**
- **formální spravedlnost**

Uveďte rozdíly prostřednictvím jejich základních elementů, resp. principů

Úkol č. 2

Vysvětlete význam následujících kategorií a uveďte rozdíly mezi:

- **distributivní a vyrovnávací spravedlnosti**

(Pomozte si tím, jak tyto kategorie charakterizuje Aristotelés – text najdete např. Machalová, T. Rázková, R.: Vybrané texty z dějin právní filosofie. Brno 2000.)

b) Úkoly, o kterých budeme diskutovat v seminářích

Úkol č. 3

Dobrou demonstrací pro porozumění rozdílů těchto forem spravedlnosti je příklad „Daniela“

Daniela je studentka, která nastoupila do tramvaje bez platné jízdenky. Při kontrole revizorem argumentovala tím, že je studentka a má nízký příjem, tudíž si nemůže dovolit platit MHD tak vysoké jízdné. Revizor Daniele pokutu neprominul.

Vášim úkolem je: a) Vžijte se do role revizora a vysvětlete Daniele, proč musí zaplatit pokutu .
Použijte v argumentaci kategorie distributivní a vyrovnávací spravedlnost.

b) Daniela odmítá zaplatit pokutu a jde se poradit s advokátem. Vžijte se do role advokáta a uveďte, argumenty, kterými by ji měl celou situaci vysvětlit. Opět se odkazujte na kategorie distributivní a vyrovnávací spravedlnosti.

Úkol č. 4

Materiální versus procedurální teorie spravedlnosti

Materiální pojetí spravedlnosti reprezentuje kupříkladu Marxova teorie společnosti. Tyto teorie hledají objektivní kritérium distribuce. Dle Marxe to má být v první fázi vývoje spravedlivé společnosti práce. Později má být toto kritérium vystřídáno spravedlivějším kritériem: Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb!“

Jak rozumíte tomu, že práce má být kritériem distribuce?

V čem nastane změna, když se kritériem distribuce stanou potřeby?

K porozumění toho doporučuji přečíst si úryvek uvedený v části určené k samostudiu.

Úkol č.5

Přečtěte si následující ukázkou:

Rakouský ekonom F.A.Hayek tvrdí, že "nemůže existovat žádný test, kterým bychom mohli objevit, co je "sociálně spravedlivé", protože neexistuje žádný subjekt, jenž by se takové nespravedlnosti mohl dopustit, a neexistují žádná pravidla individuálního chování, jejichž dodržování v tržním v tržním řádu by jednotlivcům a skupinám zajišťovalo postavení, které by se nám jako takové... jevílo spravedlivé. "Sociální spravedlnost" nepatří do kategorie omylů, nýbrž do kategorie omylů, podobně jako je termín "morální kámen". "

a) Krok za krokem uveďte argumenty, na základě kterých Hayek odmítá sociální spravedlnost

.....
.....
.....

b) Jak jste porozuměli poslední větě a jeho přirovnání sociální spravedlnosti k termínu „morální kámen“?

.....
.....

Úkol č. 6

Procedurální teorie spravedlnost J. Rawlse

"Pojetí spravedlnosti jako slušnosti odpovídá původnímu stavu rovnosti, stavu přírody v tradiční teorii společenské smlouvy. Tento původní stav si ovšem nesmíme představovat jako nějaký skutečný historický fakt, neřku-li jako nějaké primitivní stadium kultury. Musíme ji chápat jako čistě hypotetickou situaci, charakterizovanou tak, aby to vedlo k určité koncepci spravedlnosti. K podstatným vlastnostem této situace patří, že nikdo nezná své místo ve společnosti, své třídní postavení nebo sociální status; nikdo ani nezná své šance při rozdělování přírodních vloh a schopností, ani svou inteligenci, sílu apod. Budu dokonce předpokládat, že smluvní strany neznají své koncepce dobra ani své speciální psychologické sklony. Principy spravedlnosti jsou

zvoleny za závojem nevědomosti. To zaručuje, že nikdo není zvýhodněn nebo znevýhodněn při výběru principů v důsledku přírodních náhod nebo nahodilostí společenských okolností. Protože všichni jsou obdobně situovaní a nikdo není s to si vymyslet principy, které by upřednostnily jeho specifickou situaci, jsou principy spravedlnosti výsledkem slušné dohody nebo jednání."

Neboť za daných podmínek původního stavu, totiž symetričnosti vzájemných vztahů každého jedince, je tato počáteční situace přijatelná pro jedince jako mravní subjekty, jak budu předpokládat, tj. pro rozumné bytosti, které prosazují své vlastní cíle a mají smysl pro spravedlnost. Mohli bychom říci, že tento původní stav je přiměřeným počátečnímu status quo a že tudíž základní dohody, k nimž se v této situaci dospělo, jsou slušné."

Viz k tomu: Machalová, T.-Rázková, R.: Vybrané texty z dějin právní filosofie. Brno 2000, str. 197.

a) Vysvětlete na základě uvedené ukázky, jak si představuje Rawls tzv. stav rozhodování "pod závojem nevědomosti"- popište jednotlivé znaky tohoto stavu:

.....
.....
.....

b) Uveďte rozdíl mezi Hobbesovým pojetím přirozeného stavu a Rawlsovým pojetím počátečního stavu.....

.....
.....
.....

6b)

„- Uvedu nyní v předběžné podobě oba principy spravedlnosti, o nichž jsem přesvědčen, že by byly zvoleny v původním stavu.(...) První formulace obou principů zní takto:

První: Každá osoba má mít stejné právo na co nejširší systém základních svobod, které jsou slučitelné s obdobnými svobodami pro jiné lidi.

Druhý: Sociální a ekonomické nerovnosti mají být upraveny tak, aby
a) se u obou dalo rozumně očekávat, že budou k prospěchu kohokoli, a
b) byly spjaty s pozicemi a úřady přístupnými pro všechny.

....

- "Ve formulaci druhého principu se nacházejí dva význačné výrazy, totiž "k prospěchu kohokoli" a "přístupnými pro všechny". (...) Obecně komentováno, vztahují se tyto principy primárně, jak jsem již řekl, na základní strukturu společnosti. Mají určit přisuzování práv a povinností a usměrnit rozdělování sociálních a ekonomických statků. Jak naznačuje jejich formulace, předpokládají tyto principy, že lze sociální strukturu rozdělit ve dvě víceméně ohraničené části. První princip se vztahuje na jednu z nich a druhý na zbývající.

- Rozlišujeme tedy mezi oněmi aspekty společenského systému, které definují a zabezpečují stejné občanské svobody, a těmi, které definují a zavádějí sociální a ekonomické nerovnosti. Základními občanskými svobodami jsou - zhruba řečeno - politická svoboda (právo volit a být volen do veřejných funkcí) spolu se svobodou slova a shromažďování; svoboda svědomí a myšlení; osobní svoboda spolu s právem na (soukromé) vlastnictví; a ochrana před

neodůvodněným zatčením a vězněním, jak je to vymezeno pojmem zákonnosti. V souladu s prvním principem mají tyto svobody platit stejně pro všechny, neboť občané spravedlivé společnosti mají mít stejná základní práva.

- Druhý princip se v první aproximaci vztahuje na rozdělování příjmů a bohatství a na strukturu organizací, co do odlišných pravomocí a odpovědností a soustavy příkazů. Rozdělení bohatství a příjmů nepotřebuje být stejnoměrné, ale musí být k prospěchu každého, a všem musejí být přístupné mocenské pozice a vládní úřady. Uplatnění druhého principu tkví v tom, že pozice zůstávají otevřeny, a pak za tohoto omezení jsou sociální a ekonomické nerovnosti utvářeny tak, aby byly k prospěchu každého člověka."

a) Pozorně si přečtete úryvek a pokuste se svými slovy napsat jak rozumíte prvnímu principu spravedlnosti:

.....
.....
.....

b) Při výkladu druhého principu vycházejte z porozumění věty: „Rozdělení bohatství a příjmů nepotřebuje být stejnoměrné, ale musí být k prospěchu každého, a všem musejí být přístupné mocenské pozice a vládní úřady.“.....

.....
.....

c) Úkoly určené ke samostudiu:

Text určen k samostudiu:

Přečtete si pozorně následující úryvek z Marxovy práce, celý text najdete v Machalová, T.-Rázková, R.: Vybrané texty z dějin právní filosofie. Brno 2000, :

"Rovné právo je tu tedy (*jde o fázi, kterou Marx nazývá socialismem*) - v zásadě - stále ještě buržoazní právo, ačkoli zásada a praxe už nejsou spolu na štíru, zatímco při směně zboží dochází ke směně ekvivalentů jen v průměru, a ne v každém jednotlivém případě. Přes tento pokrok nepřekračuje toto rovné právo stále ještě buržoazní meze. Právo výrobců je úměrné práci, kterou dodávají; rovnost tkví v tom, že se měří stejným měřítkem, prací.

Ale jeden člověk je tělesně nebo duševně zdatnější než druhý, a dodá tedy za tutéž dobu více práce nebo může pracovat déle; a práce, má-li být měřítkem, musí být určená co do rozsahu nebo co do intenzity, jinak by přestala být měřítkem. Toto rovné právo je nerovným právem za nerovnou práci. Neuznává třídní rozdíly, protože jeden jako druhý je jen dělníkem, uznává však mlčky nestejně individuální nadání a tím i pracovní schopnost dělníků jako přirozené výsady. Je to tedy co do svého obsahu právo nerovnosti jako každé právo..... Dále: jeden dělník je ženatý, druhý není; jeden má víc dětí než druhý atd. atd. Při stejném pracovním výkonu, a tedy i stejném podílu na společenském spotřebním fondu dostává tedy jeden fakticky víc než druhý, jeden je bohatší než druhý atd. Aby se právo vyvarovalo všech těchto nesrovnalostí, muselo by být spíš

nerovné než rovné.

Tyto nesrovnalosti jsou však nevyhnutelné v první fázi komunistické společnosti, která po dlouhých porodních bolestech právě vyšla z kapitalistické společnosti. Právo nemůže být nikdy na vyšším stupni než ekonomická struktura a jí podmíněný kulturní vývoj společnosti.

Ve vyšší fázi komunistické společnosti, až už jednotlivci nebudou v zotročujícím područí dělby práce a až tedy zmizí i protiklad mezi duševní a tělesnou prací; až práce nebude pouhým prostředkem k životu, nýbrž stane se sama první životní potřebou; až s všestranným rozvojem jednotlivců vzrostou i výrobní síly a všechny zdroje sdruženého bohatství potečou plným proudem - teprve pak bude možno plně překročit úzký obzor buržoazního práva a společnost bude moci vepsat na svůj prapor: Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb!